

14/ Indikátor běžných druhů ptáků

KLÍČOVÁ OTÁZKA →

Daří se zastavovat pokles početnosti ptáků zemědělské krajiny a lesních druhů ptáků?

KLÍČOVÁ SDĚLENÍ →

☹️ Početnost populací lesních druhů ptáků dlouhodobě stagnuje, ale v posledních 15 letech mírně klesá.

☹️ Početnost populací ptáků zemědělské krajiny nadále klesá. Ukazuje se tedy, že v ČR dochází ke zhoršování stavu krajiny a biodiverzity.

SOUHRNNÉ HODNOCENÍ TRENDU →

Změna od roku 1990	☹️
Změna od roku 2000	☹️
Poslední meziroční změna	☹️

VAZBA NA AKTUÁLNÍ KONCEPČNÍ A STRATEGICKÉ DOKUMENTY →

Klíčový význam má „**směrnice o ptácích**“ (Směrnice Rady 79/409/EHS z 2. dubna 1979 o ochraně volně žijícího ptactva), podle které jsou vyhlášeny **ptačí oblasti (PO)** a spolu s **evropsky významnými lokalitami (EVL)** vytvářejí evropskou soustavu **Natura 2000**.

Úmluva o biologické rozmanitosti (Convention on Biological Diversity, CBD, 1992) se kromě jiného zabývá problémem úbytku biologické rozmanitosti. Jejím hlavním cílem je ochrana biodiverzity, udržitelné využívání jejích složek a spravedlivé rozdělování přínosů plynoucích z využívání genetických zdrojů.

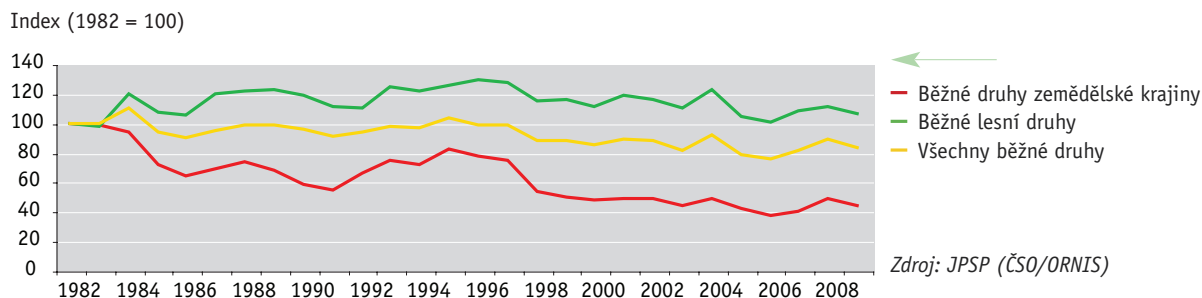
V roce 2006 přijala Evropská komise **Akční plán biodiverzity** jako reakci na nutnost zastavení jejího úbytku do roku 2010, jehož konkrétní opatření jsou platná pro všechny členské státy.

Státní politika životního prostředí České republiky si v rámci prioritní oblasti 1 „Ochrana přírody, krajiny a biologické rozmanitosti“ stanovuje za cíl zastavení poklesu biodiverzity, budování soustavy Natura 2000 a jejího funkčního propojení s existujícím systémem zvláště chráněných území, zajištění managementu biotopů pro zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů a zajištění používání opatření minimalizujících rizika poranění a úhynu ptactva na vedeních elektrického napětí.

Dalšími důležitými strategickými dokumenty jsou **Strategie ochrany biologické rozmanitosti České republiky** a **Státní program ochrany přírody a krajiny České republiky**.

VYHODNOCENÍ INDIKÁTORU

Graf 1 → Vývoj indikátoru běžných druhů ptáků zemědělské krajiny, indikátoru běžných druhů lesních ptáků a celkového indikátoru všech běžných druhů ptáků v ČR [index, 1982 = 100], 1982–2009

Zdroj: JPSP (ČSO/ORNIS)

Mezi hlavní indikátory **stavu a vývoje biodiverzity** patří vývoj početnosti a rozšíření vybraných druhů. Populační trendy vybraných taxonomických skupin patří mezi hlavní indikátory definované v rámci Úmluvy o biologické rozmanitosti (CBD). Změny početnosti různých druhů tvořících diverzitu sledované oblasti mohou včas odhalit možné negativní faktory ohrožující biodiverzitu.

Pro všechny součásti biodiverzity však nejsou dostupná odpovídající data, a tak se pro sestavení indikátorů musí vycházet z údajů o dobře prozkoumaných skupinách. Mezi nejlépe prozkoumané taxony, pro které lze sestavit relevantní indikátory vývoje početnosti a rozšíření v rámci ČR, patří ptáci.

Indikátor běžných druhů ptáků zemědělské krajiny a indikátor běžných druhů lesních ptáků jsou podmnožinou celkového indikátoru početnosti všech běžných druhů ptáků.

Celková hodnota indikátoru početnosti všech běžných druhů ptáků vykazuje za sledované období pokles. Rozdělení indikátoru na skupiny podle hlavních typů prostředí pak ukazuje rozdíly mezi těmito skupinami.

Početnost **běžných druhů ptáků zemědělské krajiny** klesala zejména v první polovině 80. let 20. století. Po roce 1989 došlo ke stabilizaci stavů a počátkem 90. let k jejich nárůstu. V letech 1994 a 1995 se index zvýšil zhruba na úroveň 80 % roku 1982, poté však dochází opět k poklesu. Dle publikované odborné studie (Reif, J. et al., 2008a) je hlavní příčinou úbytku polního ptactva intenzifikace zemědělství. Vliv na klesající početnost populací má také úbytek zemědělské půdy. Současný vývoj může změnit jen radikální změna způsobu zemědělského hospodaření v krajině.

Podle ČSO počty běžných druhů ptáků zemědělské krajiny v Evropě klesly za posledních 25 let téměř na polovinu. V minulosti běžné druhy jako vrabec polní, čejka chocholatá nebo skřivan polní se dnes ocitly na seznamu výrazně ubývajících druhů. Zhoršuje se i situace v nových členských státech EU, kde byl doposud stav polních ptáků příznivější (Voříšek, Pazderová, 2007).

Početnost **běžných druhů lesních ptáků** je po sledované období víceméně stabilní, mění se pouze zastoupení jednotlivých skupin. Druhy listnatých lesů postupně nahrazují druhy vázané na jehličnaté lesy, což může souviset se zvětšující se rozlohou listnatých lesů na úkor jehličnatých (Reif, J. et al., 2008b). Přes některé příznivé změny ve stavu lesů a ve způsobech hospodaření v nich začíná početnost lesního ptactva v posledních 15 letech po předchozím nárůstu mírně klesat.

Na základě hodnocení populačních trendů běžných druhů ptáků je zřejmé, že pokles takto měřené biodiverzity v České republice pokračuje, a nebudou-li přijata ochranná opatření jdoucí napříč všemi sektory lidské činnosti, bude s největší pravděpodobností pokračovat i po roce 2010.

ZDROJE DAT

→ Jednotný program sčítání ptáků (Česká společnost ornitologická/ORNIS Muzea Komenského; zajištění indikátoru ptáků zemědělské krajiny je financováno z opatření Technická pomoc Programu rozvoje venkova ČR na období 2007–2013, ve spolupráci Ministerstva zemědělství a České společnosti ornitologické)

ODKAZY NA PODROBNÉ HODNOCENÍ INDIKÁTORU, JEHO METODIKU A DALŠÍ INFORMACE

CENIA, přehled klíčových indikátorů

<http://indikatory.cenia.cz> (<http://issar.cenia.cz/issar/page.php?id=1600>)

Česká společnost ornitologická

<http://www.birdlife.cz>

Jednotný program sčítání ptáků

<http://jpsp.birds.cz>

BirdLife International

<http://www.birdlife.org/index.html>

European Bird Census Council, Pan-European Common Bird Monitoring Scheme

<http://www.ebcc.info/pecbm.html>

VERMOUZEK, Z. Indikátor ptáků zemědělské krajiny za rok 2008. Studie pro Ministerstvo zemědělství ČR. ČSO, Praha, Přerov 2008. Unpubl., 21 pp.

VERMOUZEK, Z. Indikátor běžných druhů ptáků. Studie pro Ministerstvo životního prostředí ČR. ČSO, Praha, 2009. Unpubl., 3 pp.

REIF, J., VOŘÍŠEK, P., ŠTASTNÝ, K., BEJČEK, V. & PETR, J. Agricultural intensification and farmland birds: new insights from a central European country. Ibis, 2008a. doi: 10.1111/j.1474-919x.2008.00829.x.

REIF, J., STORCH, D., VOLÍNEK, P., ŠTASTNÝ, K. & BEJČEK, V. Bird habitat associations predict population trends in central European forest and farmland birds. Biodiversity Conservation, 2008b. doi: 10.1007/s10531-008-9430-4.

VOŘÍŠEK, P., PAZDEROVÁ, A. Z Evropy i nadále mizí ptáci zemědělské krajiny.

ČSO, 2007. Dostupné z: <http://www.birdlife.cz/index.php?ID=1609>.